

D • N

20/2 1956

Totalitär rättslöshet fulländad i Kina

Internationella juristkommissionen — svensk medlem professor Henrik Munktel — har i sin strävan att upplysa om kränkningar av rätts- och frihetsprinciper publicerat en skrift av André Bonnichon om "rätten i det kommunistiska Kina". Bonnichon har bott i Kina i 23 år och främst varit verksam som juris professor vid ett universitet i Shanghai; han befann sig i denna stad vid den kommunistiska erövringen i maj 1949, häktades i juni 1953 av de nya myndigheterna och utsläpptes ur fängelset för att utvisas i april 1954. Hans redogörelse konkretiserar och kompletterar vad som förut är känt om den nya regimen rättsväsen.

I huvudsak är läget detsamma som i andra totalitära stater. Liksom i nazismens Tyskland och kommunismens Ryssland förklarar härskarna uttrycka folkets vilja, domstolarna har inom sitt område att förverkliga denna vilja. Därav följer att de judiciella organen är beroende av de politiska och att de tvärtom är föga bundna av lagbestämmelser; dels är dessa bestämmelser ytterligt vaga, dels kan domstolarna genom analogislut eller formande av ny rätt överträda och utvidga dem. I det nazistiska Tyskland stadgades att "folkets rättsmedvetande" skulle vara domarnas högsta norm; "juristen i den tyska ledarstaten", skrev Koellreutter, en av regimen främsta professorliga uttolkare, "måste i första hand vara en politisk människa, ty statsidé och rättsidé, politik och rätt är blott skilda uttryck för den folkliga enheten". Alldeles samma "grundsatser" dominerar den ryska kommunismen; det är typiskt då Vysjinskij i sin stora juridiska handbok rasar mot all maktfördelning och i "folkdomstolarna" ser det suveräna folkets redskap. På detta sätt förvandlas rätten — fasta och preciserade normer utanför förvaltningens och lagskipningens kompetens — till de styrandes godtycke, alltså till rättslöshet.

Kina tycks emellertid ha drivit detta system till fulländning. Självfallet gäller inte principen "nulla poena sine lege", dvs. att straff förutsätter ett lagstadgande om den begångna handlingens brottslighet. Straff kan ådömas då domstolarna — som regelmässigt inhämtar direktiv från regeringen — så finner lämpligt. Detta trots att de straffbestämmelser som finns, främst i fråga om politiska brott, är så vida och vaga att de kan användas praktiskt taget hur som helst. "Sabotage", "feodalism", "reaktionära tendenser", uttalanden och handlingar "som kan skada republiken och revolutionen" — allt detta är straffbart, och en klar definition på vad som åsytas är självfallet otänkbar. Om någon säger exempelvis att "jag fick tag i ett bättre tyg förr i tiden" eller klagar över ett dröjsmål i postgången eller råkar göra ett påstående som kan tolkas som motsägande de kommunistiska ledarnas deklamationer, är hans brottslighet klar; Bonnichon anklagades bland annat för att han betecknat Kina som en självständig stat och medlem av Nationernas förbund på 1920- och 1930-talen, ty Mao har förklarat Kina som ett "halvt kolonialt" område före kommunismens seger. En ytterligare stegring av rättslösheten under rätstens mask inträder då "folkdomstolar" bildas av en tillfällig publik, en folkmassa; genom sådana legaliserade lynchningar har tiotusenden dömts till döden.

Domstolarna utgår från att en anklagad är skyldig. Det är vanligt att börja förhören i politiska mål med ungefär följande tal: "Ni är skyldig, eftersom myndigheterna inte skulle ha häktat er utan undersökning och prövning. Två möjligheter står er därför öppna: att erkänna och be om barmhärtighet, i vilket fall ni blir mildt behandlad, och att neka och utsätta er för det hårdaste straff." Att betyga sin oskuld blir därför en form av sabotage eller kontrarevolutionärt handlande; ett erkännande blir också ett bevis för skuld.

Bonnichon, som förnekade all brottslighet, fick en från dessa utgångspunkter helt förställd uppsträckning: "Själva förhållandet att ni inte begriper vilka brott ni har begått förvärrar er sak, ty det visar er förhärdelse." Den ryska metoden att på ett eller annat sätt tvinga anklagade till bekännelser har i Kina drivits ett steg längre; anklagelserna formuleras ytterligt vagt, och man överläter åt de anklagade att precisera brotten. Särskilt uppmanas den anklagade att också ange andra, och för detta ändamål utdelas särskilda formulär i fängelserna; på den punkten påminner Maos system om McCarthys.

I fängelserna liksom, mindre intensivt, utanför dem pågår ett intensivt arbete för att framkalla "omtänkande". Fångarna får i högtalare och vid besök av tjänstemän ständigt höra att de är i fängelse därför att de tänker "fel", de måste lära sig att

tänka "rätt". Varje dag organiseras samtal mellan fångarna — eljest tvungna till absolut tystnad — för att undersöka om de börjat tänka rätt. Fångarnas åstundan är att genom upprepande av de ideologiska fraser som inpräntas och genom beröm av de styrande visa att de tänker rätt — och säkerligen leder ofta denna hjärntvättning till ett sådant tänkande, alltså till total underkastelse. Att vara tyst duger naturligtvis inte; fångarna måste ständigt yttra sig för att visa vad de lärt.

Straffen är hårda och i många fall obestämda. Dödsdomar exekveras genast eller uppskjuts villkorligt — vilket ofta innebär att en ny anklagelse leder till

omedelbar avrättning; fängelse-tiderna förlängs eller förkortas; detsamma gäller då den dömda sänds till slavarbetslägren i västra Kina. Efter miljoner sådana straff anses den totala underkastelsen tämligen säker.